

بررسی عوامل اجتماعی مؤثر بر افت تحصیلی دانشجویان دختر، دانشکده علوم انسانی دانشگاه پیام نور مرکز اهواز

بهرام نیک‌بخش^۱

تاریخ وصول: ۹۴/۵/۲۶

تاریخ پذیرش: ۹۴/۹/۱۹

چکیده:

یکی از آفت‌های بزرگ تعلیم و تربیت هر نظامی که هر سال به میزان بسیار زیادی امکانات، منابع و استعدادهای بالقوه‌ی انسانی و اقتصادی را تلف می‌کند و اثرات غیر قابل جبرانی را در ابعاد فردی و اجتماعی به جای می‌گذارد پدیده‌ی افت تحصیلی است. در این پروژه تحقیقی برآنیم که افت تحصیلی را بعنوان یک معضل و مشکل اجتماعی بررسی کرده و آن را مورد تجزیه و تحلیل قرار دهیم. در این تحقیق که متناسب با حجم، نمونه‌ای خوشه‌ای استفاده گردیده، تعداد افراد بکار رفته در تحقیق ۱۵۰ نفر بوده و ابزار بکار رفته در تحقیق پرسشنامه می‌باشد. نتایج تحقیق حاکی از آن است که هر چه اختلافات و تنش‌های خانوادگی بیشتر شوند و هر چه دانشجویان مطالعه‌ی کمتری در طول ترم داشته باشند، به تبع آن افت تحصیلی نیز بالاتر می‌رود. همبستگی بین دو متغیر مختلط بودن دانشجویان در کلاس درس و افت تحصیلی کم بوده است.

مفاهیم کلیدی: افت تحصیلی، عوامل اجتماعی، تعلیم و تربیت، اختلافات و تنش‌های خانوادگی،

استرس

^۱ عضو هیئت علمی گروه جامعه‌شناسی دانشگاه پیام نور nighbakhsh.b@gmail.com

مقدمه و بیان مسأله

آموزش و پرورش از دیرباز نقش اساسی در تداوم و بقای جوامع بشری ایفا کرده است و کشورهایی که توانسته‌اند بهتر به این سلاح مجهز شوند بقای بیشتر یافته‌اند. رشد و توسعه‌ی نظام‌های آموزش یکی از وجوه مشخص عصر ماست. تقاضا برای آموزش، دولت‌ها را مجبور کرده است که توجه بسیاری را در این زمینه مبذول دارند. توسعه‌ی خدمات و گسترش صنایع و پیشرفت اقتصادی جهان نیاز به آموزش‌های دانشگاهی هزینه‌های زیادی را در پیش دارد که دولت‌ها باید آن را پرداخت نمایند؛ شکست تحصیلی یا به گفته‌ای افت تحصیلی واژه‌ای است که همه کس اعم از پدر، مادر، معلم و مربی، اساتید و مسئولان و برنامه‌ریزان جامعه را به خود می‌آورد و آنان را در برابر این پرسش قرار می‌دهد که: آیا در میانه قصوری داشته‌ایم؟ اگر آری چه کنم که به جبران آن موفق شوم؟

خوشبختانه کوشش‌هایی برای پیشگیری و جبران شکست‌های تحصیلی از سوی افراد، مؤسسات و برنامه‌ریزان آموزشی و اجتماعی انجام شده است اما در این میان سهم مؤثری را که به ویژه خانواده‌ها و مراکز آموزش عالی می‌توانند در جلوگیری از بروز این فاجعه ایفا نمایند متذکر می‌شود. برای تشخیص اینکه شکست تحصیلی یک طالب علم صرف‌نظر از سطح تحصیلات او روشن شود سلسله مطالبی باید به تجدیدنظر درآیند. برخی از آن عوامل از جمله پیش سرشت فرد، شرایط نامناسب خانوادگی، وجود فقر فرهنگی و خانوادگی و محیطی و کمبود امکانات آموزشی و پرورشی قابل دسترس تشخیص و پیشگیری هستند.

افت از نظر لغوی به معنی کمبود، کمی، کم و کاست و نقصان است. منظور از افت تحصیلی کاهش عملکرد تحصیلی دانشجویان از سطح رضایت‌بخش به سطحی نامطلوب است. اما در بعضی از متون فارسی کلمه‌ی ترک تحصیل نیز معادل افت تحصیلی در نظر گرفته شده است عبارتی افت تحصیلی عبارت است از نزول از یک سطح بالاتر به سطح پایین‌تر از تحصیل و آموزش (بیابانگرد، ۱۳۷۵: ۵۱). افت تحصیلی به معنای دقیق آن، زمانی است که فاصله‌ی قابل توجهی بین توان و استعداد بالقوه و توان بالفعل فرد در فعالیت‌های درسی و پیشرفت تحصیلی مشهود باشد. اگر چه این تعریف می‌تواند همه‌ی کسانی را که به دنبال شکست‌های پی‌درپی تحصیل، از تحصیل عقب مانده و عمدتاً به اصطلاح تجدید خلاصه نمی‌شود و می‌توان شامل هر دانش‌آموز و دانشجویی شود که اکتساب‌های آموزشی و پیشرفت دانشگاهی او کمتر از توان بالقوه و حد انتظار اوست. لذا بر اساس این تعریف دانشجویان تیزهوش نیز ممکن است دچار افت تحصیلی و

کم‌آموزی شوند؛ لذا افت تحصیلی مسأله‌ای است عام و نسبی. اما در اهداف تعلیم و تربیت این‌گونه عنوان شده است که هدف تعلیم و تربیت اجبار کردن آموزش تا پایان دوره‌ی راهنمایی است و چنانچه فردی تا پایان این دوره ترک تحصیل نماید جزء افت تحصیلی محسوب می‌شود.

مبانی نظری پژوهش

برنامه‌ریزی صحیح در بخش‌های مختلف دانشگاه سبب می‌شود که دلسردی و نگرانی دانشجویان نسبت به وضعیت آنها کاهش یابد و سرمایه‌های انسانی و مادی نیز در این زمینه‌ها نرود. بطور کلی سازمانی که دارای برنامه‌ریزی صحیح نباشد هرگز به هدف نخواهد رسید. عدم برنامه‌ریزی در دانشگاه‌ها خود تأثیر منفی بر سطح علمی دانشجویان داشته و موجبات دلسردی آنها را نسبت به امر علم و تحصیل فراهم می‌آورد. نمونه‌هایی از این نوع را می‌توان چون فقدان امکانات و وسایل کمک آموزشی در دانشگاه‌ها جهت بالا بردن سطح علمی، پیدا کردن شغل مناسب بعد از فراغت از تحصیل و دیگر مشکلاتی که در دانشگاه‌ها سبب کم شدن اعتماد به نفس و خودیابی در دانشجویان می‌شود نام برد. مشکلات اقتصادی و فرهنگی و اجتماعی خود عاملی است منفی که تأثیر بسزایی داشته‌اند و کشورهایی که از نظر علمی در سطح بالاتر قرار دارند کمتر دستخوش فرهنگ‌های بیگانه می‌شوند. دانشگاه محلی است که تمام این پیشرفت‌ها مربوط به آموزش‌های ارائه شده در آن است و مکانی است که اندیشه‌های روشن و نو در آن تولید می‌شود. پس باید سرمایه‌گذاری زیادی در این بخش شود و مشکلات دانشگاه‌ها بررسی شده و عوامل مؤثر بر افت تحصیلی دانشجویان که آینده‌سازان این مملکتند شناسایی و سعی در کاهش آنها شود؛ یادگیری از افراد شروع می‌شود. سازمان یادگیرنده از فرایند یادگیری افراد در سازمان پدید آمده است. درک فرایند یادگیری فردی برای تسهیل درک یادگیری سازمان ضروری است. به هر حال، یادگیری فردی، الزاماً به یادگیری سازمانی منجر نمی‌شود (ایکهارا^۱، ۱۹۹۹). وظیفه‌ی سازمان یادگیرنده‌ی تلفیق یادگیری فردی به منظور یادگیری سازمانی است. مفهوم یادگیری از دیدگاه‌های گوناگون مطرح شده است و توسعه‌ی آن در زمینه‌ی روانشناسی، تاریخی طولانی دارد. بطور وسیع، رویکردهای شناخته شده‌ی یادگیری فردی، نظریه‌ی رفتاری، نظریه‌ی شناختی، نظریه‌ی شناختی - اجتماعی و نظریه‌ی گشتالت است

^۱ Ikehara

که در محدوده‌ی وسیعی از مدل‌های یادگیری مطرح شده است. برای روشن شدن مفهوم یادگیری سازمانی می‌توان چهار کانون را با مرور متون نظری تشخیص داد. تحقیقات اولیه در زمینه‌ی یادگیری بر نقش یادگیری فردی در یادگیری سازمانی تأکید داشت. سیستم یادگیری سازمانی با وابستگی به یادگیری فردی، متفاوت با شیوه‌ی تقسیم دانش، برای همه‌ی اعضای سازمانی بررسی شده است (شیرواستاوا^۱، ۱۹۸۳). نکته‌ی مهم اینکه یادگیری سازمانی، افراد را نمایندگان سازمان، برای یادگیری، در نظر گرفته است (شون و ارگریس^۲، ۱۹۷۸). یادگیری سازمانی زمانی اتفاق می‌افتد که افراد در یک سازمان، موقعیتی مبهم را تجربه کنند، سپس، آن را در سازمان، بررسی کنند. آن‌ها بین نتایج واقعی و مورد انتظار فعالیت و پاسخ، به دلیل عدم تناسب فرایند کلی عدم تطابق را درک می‌کنند، بنابراین، برای اصلاح تصوراتشان از سازمان یا پدید سازمانی و بازسازی فعالیت‌هایشان برای آوردن نتایج و انتظارات تلاش می‌کنند. بدین‌وسیله نظریه‌ی سازمانی مورد استفاده تغییر می‌کند (همان). سازمان یادگیرنده به موجب یادگیری و رفتار افرادش شناخته می‌شود. توانایی نیروی انسانی در سازمان برای آموختن سریع‌تر نسبت به سازمان‌های دیگر، باعث ایجاد مزایای رقابتی قابل توجه برای سازمان یادگیرنده می‌شود (دگوس^۳، ۱۹۹۸). یادگیری سازمانی زمانی اتفاق می‌افتد که افراد از طریق فرایند آموزش و به موجب تجربه، تعامل هوشیارانه‌ای با یکدیگر دارند. بنابراین، یک سازمان یادگیرنده، در ابتدا، باید بر ارزیابی، مدیریت و افزایش تکامل فردی کارکنان تمرکز کند (اسکاربرو^۴ و دیگران، ۱۹۹۸).

بر اساس نظریه‌ی کارکردگرایی، یک کل مرکب از اجزائی است که آن را به وجود می‌آورند و در بقای آن سهیم هستند، اگر چه هم اجزا و هم کل ممکن است دچار تغییر و دگرگونی شوند. بدین ترتیب کارکردگرایی می‌کوشد تا ماهیت در هم بافته‌ی یک نظام اجتماعی را در کلیت آن درک نماید (اسکیدمور، ۱۳۷۲).

فرض اصلی این نظریه این است که جامعه و نهادهای موجود در آن مثل آموزش و پرورش، اجزاء به هم پیوسته‌ای هستند که هر یک نقش مهم و ضروری در حفظ بقای کل جامعه ایفا می‌کنند. در این رهیافت کارکرد جامعه شباهت زیادی به کارکرد بیولوژیک بدن آدمی دارد. بدین ترتیب که هر یک از اعضا برای بقای بدن فعالیت می‌کنند و هر عضوی

¹ Shirvastava

² schon & Argyris

³ Degeus

⁴ Scarbrough & al et

نقش مهمی در کل نظام بدن ایفا می‌کند. همان‌طور که وجود قلب یا مغز برای بقای آدمی ضروری است، وجود آموزش و پرورش نیز برای بقای جامعه، ضرورت دارد. در چهارچوب سطح کلان جامعه‌شناسی آموزش و پرورش، این شیوه نظریه‌پردازی به تحلیل اثرات ساختار ۲۰ کلاس درس بر حسب کارکرد آن: آموزشی بر کل جامعه می‌پردازد (شارع‌پور، ۱۳۸۷).

مدرسه بر حسب کارکردش برای نظام آموزشی و نظام آموزشی بر حسب کارکرد خود برای جامعه ایفای نقش می‌نمایند (رابینسون، ۱۹۸۱). بدین معنا که کلاس درس عاملی است که از طریق آن شخصیت افراد به گونه‌ای تربیت می‌شود که بتواند برای ایفای نقش‌های بزرگسالی آمادگی داشته باشد (دماین، ۱۹۸۱).

بر مبنای نظریه‌ی تضاد، نظام‌های اجتماعی به دو گروه داراها یا سلطه‌گر و ندارها یا سلطه بر تقسیم می‌شوند که دائماً در حال ستیزه و تنش هستند. ثروتمندان از قدرت، ثروت، کالاها، امتیاز و نفوذ و کنترل جامعه برخوردارند و فقرا در مقابل در کسب سهمی از ثروت و قدرت جامعه بطور دائم با گروه ثروتمند در حال مبارزه هستند و این تهدیدی است برای ثبات اجتماعی موجود. از این دیدگاه تعلیم و تربیت به ویژه آموزش و پرورش رسمی، وسیله‌ای است در دست قشرها و طبقات خاص جامعه برای تحکیم هنجارها و ارزش‌های مورد نظر و دوام خود در جامعه. دیدگاه تضاد، آموزش و پرورش همگانی را به منزله‌ی نوعی ابزار جامعه‌ی سرمایه‌داری تلقی می‌کنند که راهیابی به سطوح عالی آموزش و پرورش را از طریق کارکرد گزینش و تخصیص و اغواء و فریب مردم، کنترل می‌کند. کسانی که بر نظام آموزشی تسلط دارند، از طریق مختلف آن افراد جامعه را در جهت تحقق مقاصد خویش تربیت می‌کنند (قلی‌زاده، ۱۳۷۷: ۵۴).

یادگیری سازمانی احساس جامع یادگیری فردی در درون سازمان است یادگیری جامع، در مجموع، فرایند یادگیری در سطح فردی است که حتی اگر، بطور مستقل، در هر فرد اتفاق افتد، ماهیت جمعی دارد (دیلن و رومی^۱، ۱۹۹۷)؛ بنابراین سازمان یادگیرنده با در نظر گرفتن مجموع تراکم افراد و یادگیری جمعی توصیف و ارزیابی می‌شود (ماتلای و هیلاند^۲، ۱۹۹۷). این تصور درست است که یادگیری فردی، لزوماً، برای سازمان مثبت یا کمک‌کننده نیست، زیرا ممکن است کارکنان چیزهای منفی در سازمان یاد بگیرند یا

^۱ Dillen & Romme

^۲ Matlay & Hyland

یادگیری را برای بهبود آگاهی شخصی خود بکارگیرند، در حالی که آن را از سازمان دریغ نکنند.

فرضیات پژوهش

- ۱- به نظر می‌رسد بین شیوهی تدریس اساتید و افت تحصیلی رابطه‌ی معنی‌داری وجود دارد.
- ۲- به نظر می‌رسد بین اختلافات و تنش‌های خانوادگی در بروز افت تحصیلی رابطه‌ی معنی‌داری وجود دارد.
- ۳- به نظر می‌رسد بین عدم مطالعه‌ی کتب غیر درسی در طول ترم در بروز افت تحصیلی رابطه‌ی معنی‌داری وجود دارد.
- ۴- به نظر می‌رسد بین مختلط بودن دانشجویان در کلاس درس با افت تحصیلی رابطه‌ی معنی‌داری وجود دارد.

متغیرهای پژوهش

- ۱- تفاوت معنی‌داری بین شیوهی تدریس اساتید و افت تحصیلی وجود دارد. شیوهی تدریس اساتید متغیر مستقل و افت تحصیلی متغیر وابسته است.
- ۲- تفاوت معنی‌داری بین اختلافات و تنش‌های خانوادگی در بروز افت تحصیلی وجود دارد. اختلافات و تنش‌های خانوادگی متغیر مستقل و افت تحصیلی متغیر وابسته است.
- ۳- تفاوت معنی‌داری بین عدم مطالعه‌ی کتب غیر درسی در طول ترم، در بروز افت تحصیلی وجود دارد. عدم مطالعه‌ی کتب غیر درسی در طول ترم متغیر مستقل و افت تحصیلی متغیر وابسته است.
- ۴- تفاوت معنی‌داری بین مختلط بودن دانشجویان در کلاس درس با افت تحصیلی وجود دارد. مختلط بودن دانشجویان در کلاس درس متغیر مستقل و افت تحصیلی متغیر وابسته است.

اهمیت موضوع

افت تحصیلی بعنوان معضل و مشکل بزرگی است که همه ساله مقدار بسیار زیادی از سرمایه‌های مملکت در این راه تلف می‌شوند. فارغ‌التحصیلان دانشگاهی ما بعنوان متخصصانی باید بتوانند قبول مسئولیت کنند و مشکلات و مسایل موجود در جامعه را به نحو شایسته‌ای انجام دهند. اما به نحوه‌ی تدریس و آموزش در دانشگاه‌ها این امر چندان ممکن نیست و آنها بهبود چندان از آموخته‌های خود نمی‌برند بطوری که در مقابل ساده‌ترین مسائل که با آن برخورد می‌کنند ناتوانند و قادر به حل آن نیستند. جامعه‌ی کنونی ما به فارغ‌التحصیلانی نیاز دارد که بعد از اتمام تحصیلات توانایی آن را داشته باشند که کارهایی را که از آنها انتظار می‌رود به نحو شایسته‌ای به پایان رسانند. در حالی که در دانشگاه‌های ما به علت عدم وجود یکسری مشکلات، دانشجویان قادر به یادگیری صحیح و کامل مطالب نیستند و این مشکل زمانی بیشتر مشخص می‌شود که آن‌ها شغل متناسب و تخصص خود را پیدا نکنند و به شغل دیگری مشغول شوند که به مرور زمان و بعد از مدتی آموخته‌های خود را به کلی فراموش می‌کنند (هلیک ژاک ترجمه‌ی نفیسی، ۱۳۹۱: ۵۱).

هدف پژوهش

هدف از انجام این تحقیق بررسی علل و عوامل مؤثر بر افت تحصیلی دانشجویان دختر دانشگاه پیام نور مرکز اهواز می‌باشد که به شناسایی این عوامل پرداخته و آنها را مورد بررسی قرار می‌دهیم و با توجه به سؤالاتی که توسط خود دانشجویان دانشگاه تکمیل شده است و درصد‌های داده شده به سؤالات مهم‌ترین عوامل مؤثر را انتخاب کرده و راه حل لازم را برای رفع این مشکلات پیدا کنیم. نهایت تلاش از انجام این تحقیق آن است که مشکلات دانشجویان و عوامل مؤثر بر افت آنها مطرح شده و سعی در حل این مشکلات و موانع تحصیلی و کاهش این عوامل افت داشته باشیم.

پیشینه پژوهش

اگر چه آمار درستی درباره‌ی میزان افت تحصیلی و کاهش کیفیت تحصیلی دانشجویان در رشته‌های مختلف و دانشگاه‌های متفاوت در دست نیست ولی این نکته قابل توجه است که در حال حاضر و در جامعه‌ی کنونی افت تحصیلی بعنوان یک معضل و مشکل بزرگ می‌باشد که سالانه میزان بسیار زیادی از دانشجویان دانشگاه‌های ما شده است. افت تحصیلی مهم‌ترین معضل کنونی نظام آموزشی است که نتیجه‌ی آن تکرار پایه و

ترک تحصیل است و در نهایت هدر رفتن بودجه آموزش و پرورش نیافتن نیروهای بالقوه‌ی انسانی است. بررسی علل و عوامل افت تحصیلی و تلاش در برطرف کردن آنها می‌تواند کارآیی نظام آموزشی را افزایش دهد. در بررسی‌های به عمل آمده مشخص شده که میزان افت تحصیلی در مناطق محروم بیشتر است و این مشکل به نظام آموزشی موجود در این مناطق برمی‌گردد. از آنجایی که اعتقاد عمومی بر این است که آموزش و پرورش اساسی‌ترین سنگ‌بنای آینده‌ی جامعه را بنیان می‌نهد ضمن ارج نهادن به تلاش‌های معلمین و اساتید این مناطق طرح بارهای از نارسایی‌های موجود آموزشی در مناطق محروم که سبب بروز افت تحصیلی می‌شود بد نیست.

علل و عوامل متعددی باعث ایجاد افت تحصیلی و یا اتلاف در نظام آموزش عالی می‌گردند که می‌توان آنها را به علل و عوامل داخلی و خارجی نظام آموزشی تقسیم نمود. البته باید این نکته را در نظر داشت که این عوامل از هم جدا نیستند بر هم تأثیر داشته و نمی‌توان آنها را به طور مجزا بررسی نمود.

برخی از عوامل مؤثر در افت تحصیلی دانشجویان عبارتند از:

- ۱- عدم برخورداری آموزش از جایگاه شایسته‌ی اقتصادی و اجتماعی در جامعه.
- ۲- حجم زیاد کتب درسی و کوتاه بودن مدت زمان ترم‌های تحصیلی.
- ۳- تئوری بودن مطالب درسی و توجه به محفوظات و کاربردی نمودن دروس.
- ۴- عدم استفاده از وسایل آموزشی و آزمایشگاهی.
- ۵- کارآمد نبودن مدرک تحصیلی در مقایسه با مشاغل آزاد.
- ۶- مشکلات و ناامیدی و عدم اعتماد به نفس دانشجویان برای پیدا کردن کار متناسب بعد از پایان تحصیلات.
- ۷- عدم امکانات کافی و مناسب برای گردش‌های علمی و تفریحی.
- ۸- پایین بودن بار علمی بسیاری از اساتید.
- ۹- کمبود شدید فضای آموزشی، فرهنگی و ورزشی.
- ۱۰- عدم استفاده از روش‌ها و الگوهای مناسب جهت به روز درآمدن تدریس.
- ۱۱- مسائل و مشکلات اقتصادی و اجتماعی خانواده‌ها.
- ۱۲- سوء تغذیه، عدم تناسب برنامه‌های آموزشی با نیازهای واقعی جامعه و فقر مالی در بسیاری از خانواده‌های دانشجویان.
- ۱۳- عدم وجود انگیزه‌های قوی و لازم در اکثر دانشجویان برای پرداختن جدی به امر تحصیل.

الف) تحقیقات داخلی

محسن کوهی نصرآبادی و همکاران (۱۳۹۲)، در مقاله‌ای تحت عنوان «تبیین نقش عوامل سازمانی در افت تحصیلی دانشجویان و راهکارهای کنترل آن در شهر کاشان» به این نتیجه دست یافتند که دانشگاه کاشان با مسائل مختلفی در زمینه‌ی آموزش و یادگیری مواجه است، که این مسائل ریشه در عوامل متعددی دارد. از جمله این عوامل ناتوانی نظام دانشگاه - شامل رویکردهای آموزش، کتب و منابع درسی، استادان، محیط یادگیری دانشگاه و انعطاف‌پذیری آنان، نظری و تجربی بودن آموزش‌ها، نحوه‌ی ارزشیابی، نظام اداری دانشگاه و کاستی‌های نظام مدرسه‌ای - در ایجاد انگیزه و میل دانشجویان برای یادگیری، خلاقیت، تولید فکر و کوشش علمی بیشتر است. نتیجه‌ی این وضعیت نامناسب، آمار نزدیک به ۲۰ درصدی مشروطی در مقطع کارشناسی و آمار نزدیک به ۴۳ درصدی معدل پایین ۱۴ در دانشگاه کاشان است (کوهی نصرآبادی، ۱۳۹۲).

انعطاف‌پذیری محیط یادگیری از دیگر پدیده‌های مؤثر بر افت تحصیلی دانشجویان دانشگاه است که خلیلی (۱۳۷۶)، در پژوهشی به این نتیجه رسید که اکثر تعلیم‌دهندگان سؤالاتی که پاسخ‌های متعددی دارد از دانشجویان خود نمی‌پرسند و ۹۰ درصد آنان نیز به شیوه‌ی تفکر یادگیرندگان توجهی نمی‌کنند.

نسرین نورشاهی در موضوع مطالعه‌ی خود تحت عنوان افت تحصیلی در آموزش عالی در سال (۱۳۷۵)، به این نتیجه دست یافت که میزان افت تحصیلی در گروه آموزشی علوم پایه، چه به لحاظ افت اولیه قبل از ثبت نام و چه به لحاظ افت در حین تحصیل، شامل ترک تحصیل، اخراج، انصراف، توقف بیش از حد مجاز و میزان مشروطی، نسبت به سایر گروه‌های آموزشی به مقدار قابل توجهی بیشتر است و این امر، لازم است مورد توجهی برنامه‌ریزان درسی مقطع تحصیلی آموزش متوسطه قرار گیرد؛ چرا که زمینه‌ی تحصیل دانشجویان در آموزش عالی از نحوه‌ی برنامه‌ریزی آموزشی و محتوای درسی مقاطع پیشین، بخصوص راهنمایی و متوسطه بی‌تأثیر نیست؛ همچنین بر اساس نتایج طرح فوق‌الذکر می‌توان گفت که ترک تحصیل و به انجام نرساندن امر تحصیل در میان مردان نسبت به زنان رواج بیشتری دارد. بررسی علل وجود این تفاوت می‌تواند مورد توجهی برنامه‌ریزان و مسئولان کشوری قرار گیرد.

مرتضی امین‌فر در تحقیقی تحت عنوان؛ علل و عوامل افت تحصیلی و چگونگی کاهش آن در سال ۱۳۶۷ معتقد است که در تغییر نظام آموزشی کشور باید به نکات دقیقی توجه گردد تا در تدوین هدف‌ها، ساخت برنامه‌ها، ارائه‌ی روش‌ها و سایر موارد بایستی با

دیدگاه جدیدی که تغییر بنیادی را در نظام آموزشی می‌طلبد، مواجهه گشته و بتوانیم نظام آموزش و پرورش خود را سامان بخشیم و با برطرف کردن عوامل انواع افت تحصیلی، کارایی داخلی و خارجی نظام آموزشی را افزایش داده تا از اتلاف منابع جلوگیری کرده و سرمایه‌ی گراندردی را که همان کودکان، نوجوانان و جوانان کشور است، در مسیر تعالی و تکامل و سعادت جامعه قرار گیرد.

امیر مظاهری در تحقیق خود تحت عنوان مسائل اجتماعی مؤثر بر افت تحصیلی در سال (۱۳۹۲)، به این نتیجه دست یافت که وقتی دانش‌آموزان خود را لایق و توانا می‌بینند، شکست‌هایشان را به عاملی قابل کنترل همچون فقدان کوشش یا نابسندگی بودن دانش نسبت می‌دهند، احتمالاً بر روی راهبردهایی متمرکز می‌شوند که موفقیت آنان را در آینده تضمین می‌کند.

نتایج تحقیق دیگری در زمینه‌ی موفقیت و شکست تحصیلی دانش‌آموزان نشان می‌دهد: «استندهای پسران و دختران به دنبال موفقیت‌ها، همسو با یکدیگر و عمدتاً عوامل درونی و شخصی است، در حالی که پس از شکست، پسران بیشتر بر عوامل بیرونی موقعیتی و دختران بیشتر بر عوامل درونی و شخصی تأکید داشته‌اند».

ب) تحقیقات خارجی

پیر بورديو (۱۹۹۸)، انسان‌شناس و جامعه‌شناس فرانسوی معتقد است که دانشگاه‌ها باید قادر به تربیت چیزی که «انسان آکادمیک» عنوان می‌گردد، باشند.

استونسون (۱۹۹۶)، در تحقیقی نشان داده است کسانی که از خانواده‌های طبقه‌ی پایین هستند عملکرد تحصیلی ضعیفی دارند (شولیت و لویتس^۱، ۲۰۰۵).

جنیفر باکینگهام (۱۹۹۹)، در تحقیقی به این نتیجه رسید که پسران بیش از دختران در معرض افت تحصیلی قرار می‌گیرند. وی با بررسی متغیرهای مختلفی از قبیل تفاوت‌های بیولوژیکی دو گروه جنسی، نحوه‌ی آموزش و برنامه‌های آموزشی و عوامل اقتصادی و ... نشان داد که تأثیر عوامل اجتماعی و خانوادگی از قبیل از دست دادن پدر بیش از بقیه‌ی متغیرها بر روی افت تحصیلی پسران مؤثر بوده است.

^۱ Sheolits & Levits

روش‌شناسی پژوهش

جامعه‌ی آماری در این تحقیق تعداد دانشجویان دختر دانشکده‌ی علوم انسانی دانشگاه پیام نور واحد اهواز که حدود ۱۲۰۰ نفر در سال تحصیلی ۱۳۹۱-۱۳۹۲ در نیمسال دوم می‌باشند، مورد بررسی قرار گرفته‌اند. در تحقیق ارائه شده از بین تمامی دانشجویان دختر در رشته‌های مختلف دانشکده‌ی علوم انسانی در سال تحصیلی ۹۱-۹۲ در نیمسال دوم تعداد ۱۵۰ نفر بعنوان نمونه‌ی آماری انتخاب شده است. ابزار مورد استفاده در این تحقیق از طریق پرسشنامه بوده است. تعداد افراد بکار رفته در تحقیق ۱۵۰ نفر می‌باشد و ابزار بکار رفته در تحقیق پرسشنامه می‌باشد. در این تحقیق متناسب با حجم، نمونه‌ای خوشه‌ای استفاده شده است. قلمرو موضوعی این تحقیق عبارت است از بررسی علل و عوامل مؤثر بر افت تحصیلی دانشجویان دختر دانشکده‌ی علوم انسانی، دانشگاه پیام نور واحد اهواز که در سال تحصیلی ۹۱-۹۲ بررسی شده است. برای انجام این تحقیق یک‌سری پرسشنامه بین دانشجویان دختر که در نیمسال دوم ۹۲ مشغول به تحصیل بوده‌اند توزیع گردید. از نظر زمانی این تحقیق در نیمسال دوم سال تحصیلی ۹۱-۹۲ انجام و تمام موارد مشاهده شده در این نیمسال بوده است. قلمرو مکانی این تحقیق شهر اهواز می‌باشد. پایایی سؤالات پرسشنامه‌ی این تحقیق برابر با ۰/۵۵ است؛ از آنجایی که مقدار آلفای بدست آمده بزرگ‌تر از ۰/۵٪ و بین اعداد ۰/۵۰ تا ۰/۷۵ می‌باشد؛ بنابراین پرسشنامه‌ی حاضر قابل گزارش و خوب معرفی می‌شود.

سؤالات پژوهش

- ۱- اختلافات و تنش‌های خانوادگی تا چه میزان در افت تحصیلی مؤثر است؟
- ۲- به نظر شما استرس و اضطراب تا چه میزان در بروز افت تحصیلی مؤثر است؟
- ۳- آیا شیوه‌ی تدریس اساتید روی بازدهی دانشجویان مؤثر است؟
- ۴- به نظر شما میزان تحصیلات والدین تا چه حدی در افت تحصیلی مؤثر است؟
- ۵- بنظر شما عدم علاقه‌ی رشته‌ی تحصیلی در افت تحصیلی دانشجویان مؤثر است؟

نتایج و یافته‌های پژوهش

در این بخش به بررسی اطلاعات و آمار بدست آمده در مورد جمعیت مورد تحقیق می‌پردازیم که شامل توزیع پاسخگویان بر حسب سن، وضعیت تأهل، وضعیت سکونت، درآمد و ... می‌باشد.

جدول ۱: توزیع پاسخگویان بر حسب سن

سن	فراوانی	درصد	درصد تجمعی
۱۸-۲۵	۸۶	۵۷/۳	۵۷/۳
۲۶-۳۳	۳۰	۲۰/۱	۷۷/۳
۳۴-۴۱	۲۳	۱۵/۳	۹۲/۷
۴۲-۴۹	۱۱	۷/۳	۱۰۰/۰
جمع	۱۵۰	۱۰۰	

بر اساس مندرجات جدول ۱ در این تحقیق گروه‌های سنی در ابتدا به صورت منفرد بکار برده شده بود بعد از وارد شدن اطلاعات با توجه به اینکه سنین بین ۱۸ تا ۴۹ ساله متغیر بودند با استفاده از نرم‌افزار *SPSS* آنها را به ۴ گروه ۱۸-۲۵، ۲۶-۳۳، ۳۴-۴۱ و ۴۱-۴۹ تقسیم‌بندی کرده، در این راستا مشاهده می‌شود که گروه سنی ۱۸-۲۵ سال با ۵۷/۳ درصد بیشترین آمار را به خود اختصاص داده است؛ همچنین در ادامه گروه سنی ۲۶-۳۳ سال (۲۰ درصد) و ۳۴-۴۱ سال (۱۵/۳ درصد) و گروه سنی ۴۱-۴۹ سال با ۷/۳ درصد کمترین تعداد فراوانی‌ها را به خود اختصاص داده است. همان‌طور که ملاحظه می‌شود هر چه از گروه سنی ۱۸-۲۵ سال به سمت ۴۱-۴۹ سال پیش می‌رویم از فراوانی پاسخگویان کاسته می‌شود که این نشان از جوان‌تر بودن نمونه‌ی ما می‌باشد.

جدول ۲: توزیع پاسخگویان بر حسب وضعیت تأهل

وضعیت تأهل	فراوانی	درصد	درصد تجمعی
مجرد	۸۹	۵۹/۳	۵۹/۳
متاهل	۶۱	۴۰/۷	۱۰۰/۰
جمع	۱۵۰	۱۰۰	

بر مبنای مشاهدات انجام شده و موجود در جدول ۲، ۵۹/۳ درصد پاسخگویان مجردند که بیشترین آمار را به خود اختصاص داده‌اند و ۴۰/۷ درصد متأهل که کمترین فراوانی و درصد پاسخگویان را به خود اختصاص داده است.

جدول ۳: توزیع پاسخگویان بر حسب وضعیت سکونت

وضعیت سکونت	فراوانی	درصد	درصد تجمعی
بومی	۶۳	۴۲/۰	۴۲/۰
غیر بومی	۸۷	۵۸/۰	۱۰۰/۰
جمع	۱۵۰	۱۰۰	

همان‌طور که در جدول ۳ مشاهده می‌شود ۴۲ درصد پاسخگویان بومی و ۵۸ درصد غیر بومی هستند.

جدول ۴: توزیع پاسخگویان بر حسب میزان درآمد

میزان درآمد	فراوانی	درصد	درصد تجمعی
بدون درآمد	۹۴	۶۲/۷	۶۲/۷
زیر ۳۰۰ هزار تومان	۱	۰/۷	۶۳/۳
بین ۳۰۱-۵۰۰ هزار تومان	۴	۲/۷	۶۶/۰
بین ۵۰۱-۹۰۰ هزار تومان	۳۶	۲۴/۰	۹۰/۰
۹۰۱ هزار تومان به بالا	۱۵	۱۰/۰	۱۰۰/۰
جمع	۱۵۰	۱۰۰	

بر اساس امار مندرج در جدول ۴ درآمد به پنج گروه تقسیم شده است که از بدون درآمد تا ۹۰۱ هزار تومان به بالا متغیر است. مشاهده می‌شود ۶۲/۷ درصد پاسخگویان اعلام داشته‌اند درآمدی ندارند که دارای بیشترین فراوانی می‌باشد گروه درآمدی زیر ۳۰۰ هزار تومان هم با ۰/۷ درصد کمترین تعداد را به خود اختصاص داده است. البته لازم به ذکر است بین کسانی که دارای درآمد هستند گروه درآمدی ۵۰۱-۹۰۰ با ۲۴ درصد دارای بیشترین آمار می‌باشد.

جدول ۵: توزیع پاسخگویان بر حسب نوع شغل

نوع شغل	فراوانی	درصد	درصد تجمعی
غیر شاغل	۱۱۵	۷۶/۷	۷۶/۷
خانه‌دار	۱۵	۱۰/۰	۸۶/۷
کارمند	۷	۴/۷	۹۱/۳
دبیر	۱۰	۶/۷	۹۸/۰
آزاد	۳	۲/۰	۱۰۰/۰
جمع	۱۵۰	۱۰۰	

بر اساس مندرجات جدول ۵، ۷۶/۷ درصد پاسخگویان فاقد شغل بوده و ۱۰ درصد آنان خانه‌دارند و درصد کمی از آنان دارای شغل هستند؛ بنابراین از این منظر کاملاً به خانواده متکی می‌باشند.

جدول ۶: شاخص‌های آماری رابطه‌ی بین متغیرها و افت تحصیلی

متغیر	تعداد	ضریب همبستگی پیرسون	سطح معناداری
شیوه‌ی تدریس اساتید و افت تحصیلی	۱۵۰	۰/۲۴۵	۰/۰۰۳
اختلافات و تنش‌های خانوادگی و افت تحصیلی	۱۵۰	۰/۲۲۳	۰/۰۰۶
عدم مطالعه‌ی کتب غیر درسی در طول ترم و افت تحصیلی	۱۵۰	۰/۴۱۵	۰/۰۰۰
مختلط بودن دانشجویان در کلاس درس و افت تحصیلی	۱۵۰	-۰/۰۵۴	۰/۵۱۴

بر اساس نتایج حاصله از آزمون فرضیه‌ی " بین شیوه‌ی تدریس اساتید و افت تحصیلی رابطه وجود دارد"، ضریب همبستگی پیرسون ۰/۲۴۵ و سطح معناداری برابر با ۰/۰۰۳ می‌باشد از آنجایی که سطح معناداری کوچک‌تر از ۰/۰۵ می‌باشد پس با ۰/۹۵ اطمینان و حتی می‌توان گفت با ۰/۹۹ درصد اطمینان فرض H_1 تأیید و فرض H_0 رد می‌شود. نتیجتاً بین شیوه‌ی تدریس اساتید و افت تحصیلی رابطه‌ی معناداری وجود دارد.

بر اساس نتایج حاصله از آزمون فرضیه‌ی " بین اختلافات و تنش‌های خانوادگی و افت تحصیلی رابطه وجود دارد"، ضریب همبستگی پیرسون ۰/۲۲۳ و سطح معناداری برابر با ۰/۰۰۶ می‌باشد از آنجایی که سطح معناداری کوچک‌تر از ۰/۰۵ می‌باشد پس با ۰/۹۵ اطمینان و حتی می‌توان گفت با ۰/۹۹ درصد اطمینان فرض H_1 تأیید و فرض H_0 رد می‌شود. نتیجتاً بین اختلافات و تنش‌های خانوادگی و افت تحصیلی رابطه‌ی معناداری وجود دارد. در ادامه مشاهده می‌شود، ضریب همبستگی مثبت و مستقیم می‌باشد؛ چنین نتیجه می‌گیریم که هر چه اختلافات و تنش‌های خانوادگی بیشتر شوند به تبع آن افت تحصیلی نیز بالاتر می‌رود. بر اساس نتایج حاصله از آزمون فرضیه‌ی " بین عدم مطالعه کتب غیر درسی در طول ترم و افت تحصیلی رابطه وجود دارد"، ضریب همبستگی پیرسون ۰/۴۱۵ و سطح معناداری برابر با ۰/۰۰۰ می‌باشد از آنجایی که سطح معناداری کوچک‌تر از ۰/۰۵ می‌باشد پس با ۰/۹۵ اطمینان و حتی می‌توان گفت با ۰/۹۹ درصد اطمینان فرض H_1 تأیید و فرض H_0 رد می‌شود. نتیجتاً بین عدم مطالعه کتب غیر درسی در طول ترم و افت تحصیلی رابطه‌ی معناداری وجود دارد. در ادامه مشاهده می‌شود، ضریب همبستگی مثبت و مستقیم می‌باشد چنین نتیجه می‌گیریم که هر چه دانشجویان مطالعه‌ی کمتری در طول ترم داشته باشند به تبع آن افت تحصیلی‌شان نیز بالاتر می‌رود.

بر اساس نتایج حاصله از آزمون فرضیه‌ی " بین مختلط بودن دانشجویان در کلاس درس و افت تحصیلی رابطه وجود دارد"، ضریب همبستگی پیرسون (-۰/۰۵۴) و سطح

معناداری برابر با $0/514$ می‌باشد از آنجایی که سطح معناداری بزرگ‌تر از $0/05$ می‌باشد پس با $0/95$ اطمینان فرض H_1 رد و فرض H_0 تأیید می‌شود. نتیجتاً بین مختلط بودن دانشجویان در کلاس درس و افت تحصیلی رابطه‌ی معناداری وجود ندارد. در ادامه مشاهده می‌شود، ضریب همبستگی منفی و معکوس می‌باشد و همبستگی بین دو متغیر مختلط بودن دانشجویان در کلاس درس و افت تحصیلی کم و پایین است.

روایی پژوهش

پایایی سؤالات پرسشنامه‌ی این تحقیق برابر با $0/55$ است؛ از آنجایی که مقدار آلفای بدست آمده بزرگ‌تر از $0/05$ و بین اعداد $0/50$ تا $0/75$ می‌باشد؛ بنابراین پرسشنامه‌ی حاضر قابل گزارش و خوب معرفی می‌شود.

<i>N of Items</i>	آلفای کرونباخ
۱۷	۵۵۰

بحث و نتیجه‌گیری

در مجموع، یافته‌های تحقیق بیانگر این موضوع اساسی است که دانشگاه اهواز، با مسائل متنابهی در زمینه‌ی آموزش و یادگیری مواجه است؛ که بصورت مستقیم و غیر مستقیم بر عملکرد دانشجویان و دانشگاه اثرگذار است. از طرفی، تقاضای اجتماعی برای ورود به دانشگاه و ادامه تحصیل بالاست و اشتیاق وارد شدگان به دانشگاه برای یادگیری و تلاش علمی بسیار پایین و اندک است. این تناقض آشکار، ریشه در عوامل متعددی دارد. از جمله این عوامل، ناتوانی نظام دانشگاه - شامل روش‌های آموزش، کتب و منابع درسی، استادان، محیط یادگیری دانشگاه و کاستی‌های نظام مدرسه‌ای - در ایجاد انگیزه و میل دانشجویان برای یادگیری، خلاقیت، تولید فکر و کوشش علمی بیشتر است. پیر بوردیو (۱۹۹۸)، انسان‌شناس و جامعه‌شناس فرانسوی، معتقد است که دانشگاه‌ها باید قادر به تربیت چیزی که "انسان آکادمیک" عنوان می‌گیرد، باشند (فاضلی، ۱۳۸۲: ۶۳). بنظر می‌رسد دانشگاه در تربیت چنین نیرویی موفق نبوده است. این عدم موفقیت نتیجه‌ی ایجاد فضای آموزشی غیر مشارکتی است. به عبارت دیگر دانشجو در این محیط، بعنوان محور یادگیری، از مشارکت در یادگیری غایب است و صرفاً پذیرنده‌ی یادگیری است.

بر اساس نتایج بدست آمده از تحقیقات انجام شده در مورد علل افت تحصیل در دانشگاه دلایل مختلف از جمله عدم جذب متناسب دانشجویان در رشته‌های دانشگاهی یکی از عوامل مهم بروز افت تحصیلی است. بر اساس تحقیق انجام شده در مؤسسه‌ی پژوهش و برنامه‌ریزی آموزش وابسته به وزارت فرهنگ و آموزش عالی. در جمع‌بندی نهایی این تحقیق آمده است: "میزان افت تحصیل به لحاظ افت اولیه قبل از ثبت نام چه به لحاظ افت در حین تحصیل شامل ترک تحصیل، اخراج، انصراف، توقف بیش از حد مجاز و میزان مشروطی نسبت به سایر گروه‌های آموزشی به مقدار قابل توجهی بیشتر است و این امر برای برنامه‌ریزان درسی مقطع تحصیلی آموزش متوسطه شایان توجه است؛" چرا که زمینه‌ی تحصیل دانشجویان در آموزش عالی از نحوه‌ی برنامه‌ریزی آموزشی و محتوای درسی مقاطع پیشین بالاخص راهنمایی و متوسطه بی‌تأثیر نیست.

نتیجه‌گیری بر اساس نوع پاسخگویی به سؤالات مطرح شده

در خصوص عدم الزام شرکت دانشجویان در کلاس درس و میزان تأثیر بر افت تحصیلی آنان نتایج به این صورت خواهد بود که درصد بیشتر افراد پاسخگو گزینه‌ی زیاد را انتخاب نمودند. پس می‌توان نتیجه گرفت که چنانچه دانشجویان خود را ملزم به شرکت در کلاس درس دانسته و مشارکت بیشتری در تشکیل کلاس داشته باشند، بالطبع میزان یادگیری آنها نیز افزایش یافته و جزء دانشجویان ممتاز دسته‌بندی می‌شوند.

شیوه‌ی تدریس اساتید (به شکل رفع اشکال) نشان می‌دهد که دانشجویان این شیوه‌ی تدریس را تضمین‌کننده‌ی یادگیری و آن را سودمند نمی‌انگارند. از آنجایی که مدرسین پیام نور ملزم به اتمام کلاس در جلسات ذکر شده طبق آیین‌نامه می‌باشند، بجاست که دانشجویان کمی بر تلاش خود افزوده و با مطالعه‌ی مباحث دروس مختلف آمادگی اولیه‌ای در زمینه‌ی مطالب داشته باشند تا بتوانند از آموزش اساتید خود استفاده کافی را ببرند.

در ارتباط با خودخوان یا عادی بودن دروس دانشگاه پیام نور. از آنجایی که خودخوان شدن دروس بیشتر بعلت به حد نصاب نرسیدن کلاس از حیث تعداد دانشجویان می‌باشد؛ پس بجاست که مسئولین محترم پیام نور با کم کردن تعداد واحدهای آن دانشگاه در شهرستان‌های مختلف و تجمع آنها در یک مرکز بزرگ این مشکل رفع نمایند. استفاده از اساتید کم‌تجربه و تازه فارغ‌التحصیل بر پیشرفت تحصیل دانشجویان تأثیر منفی دارد، بنابراین چنانچه تعداد واحدهای دانشگاه پیام نور کمتر و متمرکزتر شوند،

مسئولین امر می‌توانند برای هر رشته یک عضو هیئت علمی انتخاب نمایند که این بدلیل گذراندن مراحل مختلف اعم از مصاحبه و آزمون از داوطلبان، باعث انتخاب فردی با استعداد می‌شود که به موفقیت دانشجویان در امر علم‌آموزی کمک بسزایی می‌نماید.

اختلافات و تنش‌های خانوادگی منجر به افت تحصیلی دانشجویان می‌گردد؛ بنابراین این نکته را باید متذکر شد که خانواده‌ی دانشجویان موظفند که نه تنها هزینه‌ی مورد نیاز آنان را فراهم کنند بلکه بستر مناسبی در محیط خانه بسازند تا فرزندشان بتواند در آرامش کامل تحصیل نماید. از سوی دیگر فرزندان خانواده هم در قبال زحمات والدین خود باید احساس مسئولیت نموده و وظایف خود را به نحو احسن انجام دهند.

دانشجویانی که درآمد خانوار آنان پایین است با افت تحصیلی بیشتری مواجه می‌شوند پاسخ افراد حاکی از تأثیر زیاد این مقوله می‌باشد. از آنجایی که برای رسیدن به هر موقعیتی در هر زمینه‌ای نیاز به وسایل مختلفی می‌باشد که مهم‌ترین آنها داشتن یک درآمد متعارف است. از همین روی افرادی که فاقد توان مالی لازم باشند خیلی از امکانات مورد نیاز در دسترس آنان قرار نمی‌گیرد یا اینکه در راه رسیده به اهداف خود با مشکلات عدیده‌ای مواجه می‌شوند.

والدین با تحصیلات بالا به همان نسبت زمینه و امکانات بیشتری را در جهت فراهم نمودن محیط مناسب (از هر جهت) برای فرزند خود ایجاد می‌کنند. به این دلیل که خودشان تلاش زیادی برای رسیدن به موقعیت خود انجام داده‌اند؛ می‌توانند خیلی بهتر موقعیت فرزند خود را درک نموده و نیازهای او را خوب تشخیص دهند و در نتیجه دانشجوی راحت‌تر می‌تواند مدارج علمی را طی نموده و موفق شود.

مطالعه‌ی کتب غیر درسی در کاهش افت تحصیلی بسیار مهم خواهد بود زیرا هر چه سطح مطالعه‌ی یک جامعه بیشتر باشد به همان نسبت افراد آن جامعه از سطح آگاهی و بینش بالاتری در زمینه‌های مختلف برخوردارند. در مورد دانشجویان هم به همین گونه است، چنانچه این قشر از جامعه علاوه بر کتب درسی، منابع و مطالب علمی و ... را بیشتر مطالعه کنند افق دید بازتری خواهند داشت که این امر آنان را در درک بهتر مسائل و مشکلات جامعه و رشته‌ی تحصیلی خود یاری نموده و توان تجزیه و تحلیل بیشتری خواهند داشت.

میزان ورود دانشجویان به دنیای مجازی و اینترنت در این تحقیق با افت تحصیلی در ارتباط بوده زیرا خیلی از افراد وقتی وارد شبکه‌های اجتماعی می‌شوند از دیگر مسائل روزمره و کلاً امور زندگی خود غافل شده و توجه خود را بطور کامل معطوف به محیط‌های

مجازی می‌نمایند که در دنیای امروز این خود به یکی از معضلات بزرگ اجتماعی بدل شده است.

تجمع عوامل تأثیرگذار بر افت تحصیلی نظیر افزایش سن، تأهل، جنس مذکر، معدل دیپلم پایین، فقر و پایین بودن سطح اقتصادی خانواده و ... می‌تواند احتمال افت تحصیلی و عواقب پس از آن را تشدید بخشد؛ بنابراین برای بهبود وضعیت تحصیلی اقدامات زیر لازم به نظر می‌رسد:

- به تقویت پایه‌ی تحصیلی در دبیرستان توجه ویژه‌ای شود و نظام آموزشی را از پایه اصلاح کرد.

- معدل دیپلم بعنوان یکی از شرایط ورود به دانشگاه در نظر گرفته شود.

- برگزاری امتحانات پایان ترم و تشویق دانشجویان برای مطالعه و انباشته نشدن مطالب در پایان ترم با تقویت روابط اساتید و دانشجویان، زمینه‌ی رضایت‌مندی دانشجویان از دانشگاه و بررسی عوامل مؤثر بر افت تحصیلی دانشجویان دانشگاه پیام نور تا ارتقای وضع تحصیلی آنها فراهم شود.

همان‌طور که یافته‌های این پژوهش و سایر پژوهش‌ها نشان می‌دهند، افت تحصیلی یک معضل مهم و چندوجهی است و برای پیشگیری از آن بایستی به نقش عوامل متعدد توجه داشت. تأکید شده است که والدین، معلمان، مشاوران و روان‌شناسان همه باید در برنامه‌های پیشگیرانه مشارکت جدی داشته باشند. شناسایی دانشجویان در معرض خطر افت تحصیلی و کمک به آنها یک گام اساسی محسوب می‌شود.

فهرست منابع:

- اسکیدمور، ویلیام (۱۳۷۲). تفکر نظری در جامعه‌شناسی، ترجمه‌ی علی‌محمد حاضری، سعید سبزیان، احمد رجب زاده، محمد مقدس و علی هاشمی گیلانی، تهران: نشر سفیر.
- الیاسی، محمدحسین (۱۳۷۰). رابطه‌ی افسردگی کودکان و یا فقدان والدین در افت تحصیل و طبقه‌ی اقتصادی اجتماعی. شماره‌ی سریال ۰۰۴۷.
- امینی، حافظ (۱۳۷۰). بررسی رابطه‌ی بین افت تحصیلی با شاخص‌های کلان توسعه‌ی اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی در سطح ملی، پایان‌نامه‌ی دانشکده‌ی علوم اجتماعی، دانشگاه علامه طباطبائی، شماره‌ی سریال ۷۷۴۶.
- بزرگی، غلامرضا و موصلی، حیدرعلی (۱۳۷۸). علل افت تحصیلی در دانشجویان پزشکی، دانشگاه علوم پزشکی شیراز.
- بیابانگرد، اسماعیل (۱۳۷۵). افت تحصیلی چیست؟ نشریه‌ی لوح، شماره‌ی ۸.
- پولادی، محمدعلی (۱۳۷۵). "بررسی عوامل مهم افت تحصیلی در دبیرستان‌های پسرانه‌ی شهدا اهواز"، نشریه‌ی دانشکده‌ی علوم تربیتی و روان‌شناسی، دانشگاه شهید چمران اهواز، شماره‌ی ۷۹۹۹.
- روزنامه‌ی کیهان (۱۳۷۷). بررسی دلایل شکست و افت تحصیلی دانشجویان در دانشگاه، شنبه، اول اسفند.
- روزنامه‌ی کیهان (۱۳۷۷۹). افت تحصیلی؛ علل راه حل‌ها، اول مهر.
- شارع‌پور، محمود (۱۳۸۷). جامعه‌شناسی آموزش و پرورش، تهران، سازمان مطالعه و تدوین کتب علوم انسانی دانشگاه‌ها (سمت).
- شیرازی، عظیم (۱۳۸۰). افت تحصیلی و خود مردودی دانشجویان، نشریه‌ی آفرینش.
- فاضلی، محمد (۱۳۸۲). مصرف و سبک زندگی، تهران، نشر صبح صادق.
- قلی‌زاده، آذر (۱۳۷۷). جامعه‌شناسی آموزش و پرورش، تهران: انتشارات محتشم.
- کبریایی احمد (۱۳۷۴). موقعیت خانوادگی و رابطه آن با موقعیت تحصیلی دانش آموز. نشریه: لوح دی شماره سریال ۳۰۷۴۶.
- گودرزی، محمدعلی (۱۳۹۲). مقدمات برنامه‌ریزی آموزشی و درسی، تهران، انتشارات مادسیج.
- محمدیان باورصاد، مینو (۱۳۷۸). بررسی عوامل مؤثر بر افت تحصیلی دانشجویان در رشته‌ی مهندسی عمران و مدیریت دولتی دانشگاه آزاد اسلامی واحد شوشتر، سال تحصیلی ۷۸-۷۷.

نوابی پور، میثم؛ کوهی، محسن (۱۳۹۱). عوامل مؤثر بر افت تحصیلی دانشجویان دانشگاه کاشان، طرح پژوهشی، معاونت طرح و توسعه، مدیریت و برنامه‌ریزی و توسعه‌ی دانشگاه کاشان.

هلک ژاک (۲۰۱۳). سرمایه‌گذاری برای آینده‌ی آموزش و پرورش، ترجمه‌ی عبدالحسین نفیسی، انتشارات وزارت آموزش و پرورش، سازمان پژوهش و برنامه‌ریزی آموزشی.

Demain, J. (1981). Contemporary theories in the sociology of education; London:

Robinson, P. (1981). Perspectives on the sociology of education; London: Routledge and Kegan Paul

Salmelar, K. (1995). "Personal goals of young social dropping out", *Prt. Mot, Skills*, vol 80(3):pp.149-186.

Sheoelitz chaels, levitz norel. Solving the retention puzzle, 2005 [http; //file A/ education Acce ss report USA funds.htm](http://file A/ education Acce ss report USA funds.htm).

Stevenson, H. (1996). "Long-term prediction of academic achievement", *Journal of educational psychology*, Vol, 88, No. 4, p, 750.

Unesco (1984). Wastage in the word between 1970-1980, UNESCO, Paris.

Zappala, G. (2002). "The influence of economic disadvantage in the academic performance", *Journal of Sociology*, vol 38(2): pp.115-125.